

SZŰCS Gergely

A SZABADALMAK MEGKÉRDŐJELEZŐDÖTT HASZNOSSÁGA

A cikk a szabadalmak gazdaságban betöltött szerepével, az innovációra és a társadalmi hasznosságra gyakorolt hatásával kapcsolatos fontosabb elméleteket és empirikus kutatásokat foglalja össze. Számos újabb keletű vagy újra aktuálissá vált elmélet vitatja jelenlegi formájában a szabadalmak létjogosultságát. A meglévő empirikus kutatások eredményei is jellemzően azt mutatják, hogy a szabadalmak ugyan betöltik hagyományos szerepüket az innovációk védelmében, de néhány iparág kivételével csak az innovációk kis része esetében nélkülözhetetlenek. Az innovációk nagy része tehát szabadalmak nélkül is megvalósulna, nem feltétlenül lenne szükség minden esetben időleges monopóliumok létrehozására. Az innováció védelmén túlmutató stratégiai szabadalmi motivációk pedig számos olyan negatív hatással járnak, amelyek egyenesen gátolják az innovációs tevékenységet. Konklúzióként a kutatók jellemzően a jelenlegi rendszer reformját, a szabadalmaztatható technológiák körének szűkítését, néhányan pedig a szabadalmi rendszer megszüntetésének megfontolását javasolják.

Kulcsszavak: szabadalom, innováció, társadalmi hasznosság

A szakirodalomba egyetértés van abban, hogy az innováció a versenyképesség és a gazdasági fejlődés mozgatórugója (lásd például Guellec és társai, 2001; Pakucs, 2003; Pitti, 2008; Losoncz, 2008; Inzelt, 2011; Makó és társai, 2001; Pakucs, 2003; Pitti, 2008; Losoncz, 2008; Inzelt, 2011; Makó és társai, 2013). Van Ark és Piatkowski (2004) kutatása szerint Magyarországon 1995 és 2001 között az egy főre jutó GDP éves 3,3%-os bővüléséből 2,4%-ot lehet tulajdonítani a teljes tényezőtermelékenység javulásának, amelyben az innováció jelentős súllyal szerepel. Az innovációk tehát jelentős mértékben hozzájárulhatnak a gazdasági és a társadalmi hasznosság növekedéséhez, így elősegítésük kiemelt fontosságú.

Hangsúlyozandó, hogy az új technológiákból fakadó előnyök sokkal inkább származnak a diffúziós folyamatból, azaz meglévő technológiák adaptálásából, mint az invenciót és az innovációt magában foglaló, szűken értelmezett műszaki fejlődésből (Bronwyn, 2006; Losoncz, 2008). Az ilyen átvétel ugyanakkor az esetek igen jelentős részében nem egyszerű másolás, hanem számottevő kreatív teljesítményt igényel (Osman, 2006). Ahogy Makó és társai (2013) kifejtik, szem előtt kell

tartani a nem szabadalmaztatható szervezeti innovációk hasznosságát is. Ezek erőteljes hatással bírnak például a tudás abszorpciók kapacitására, amely döntő mértékben befolyásolja a vállalatok innovációs teljesítményét.

Az innovációk elősegítésének egyik eszköze lehet a szabadalmi oltalom. Iványi és Hoffer (2010: p. 21–22.) alapján a szabadalom a műszaki megoldásra, a találmányra engedélyezett kizárólagos jogot jelenti. Ideiglenes monopolhelyzetet teremt az oltalom megszerzője számára, így nemcsak a találmány kifejlesztésébe fektetett költségei térülhetnek meg, hanem extraprofitra is szert tehet.

A cikk célja a szabadalmak gazdaságban betöltött szerepére, valamint az innovációra és társadalmi hasznosságra gyakorolt hatását vizsgáló fontosabb elméletek és kutatások áttekintése. Ilyen összefoglalás magyar folyóiratban az elmúlt években nem jelent meg. A szakirodalmi áttekintés alapvetően a közgazdasági kutatásokra koncentrál. Ezen témájú kutatások közül is csak érintőlegesen kerülnek bemutatásra olyanok, mint pl. a szabadalmi díjak szabadalmaztatásra gyakorolt hatása, az egyetemek szabadalmaztatási alapelveinek hatásai (pl. a Bayh-Dole Act hatásai az USA-ban), az egyes

iparágakban (pl. szoftver, biotechnológia) az egyes országok között meglévő különbségek gazdasági és etikai hatásainak elemzése, valamint a szabadalmaztatás intézményének fejlődő országokbeli bevezetésének hatásai.

A szabadalmak már több száz éve részét képezik a gazdaságnak, és az elmúlt évtizedekig nem kérdőjeleződött meg komolyan, hogy hatékonyan segítik az innovációs tevékenységet. A későbbiekben részletesen bemutatásra kerülő publikációk közül azonban egyre többen tartják ezt idejétműltnak. Több újabb keletű vagy újra aktuálissá vált elmélet vitatja a szabadalmak társadalmi hasznosságát. Bár a témában számos empirikus vizsgálat készült, a tisztán látást komolyan megnehezíti, hogy a szabadalmak hatásainak felmérése rendkívül problémás. A szabadalom alapját képező innovációs tevékenység is igen komplex, és közvetlenül csak nehezen megfigyelhető. A szabadalmak innovációra és társadalmi hasznosságra gyakorolt hatásáról általános érvényű következtetéseket így csak korlátozott mértékben lehet levonni.

A meglévő empirikus kutatások eredményei azonban jellemzően nem azt mutatják, hogy a szabadalmi oltalom megléte jelenlegi formájában a társadalom számára összességében pozitív hatással járna. A szabadalmak ugyan betöltik hagyományos szerepüket az innovációk védelmében, de néhány iparág kivételével csak az innovációk kis része esetében nélkülözhetetlenek. Az innovációk nagy része tehát szabadalmak nélkül is megvalósulna, nem feltétlenül lenne szükség minden esetben időleges monopóliumok létrehozására. Az innováció védelmén túlmutató stratégiai szabadalmi motívációk pedig számos olyan negatív hatással járnak, amelyek egyenesen gátolják az innovációs tevékenységet. Konklúzióként a kutatók jellemzően a jelenlegi rendszer reformját, a szabadalmaztatható technológiák körének szűkítését, néhányan pedig a szabadalmi rendszer megszüntetésének megfontolását javasolják.

A szabadalmak jellemzői, szerepük

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának definíciója alapján „a szabadalom a találmányok jogi oltalmát biztosítja azért, hogy a szabadalom tulajdonosa számára a versenytársakhoz képest előnyösebb pozíciót teremtsen a termékek és technológiák piacán. A szabadalom tulajdonosának kizárólagos joga van a találmány szerinti megoldás hasznosítására, azonban a szabadalmi oltalom időtartama és területi érvényessége nem korlátlan, az oltalom a szabadalmi bejelentés napjától számítva legfeljebb húsz évig lehet érvényes, és csak abban (azokban) az ország(ok)ban, amely(ek)ben engedélyezték.”

A szabadalom szó (angolul „patent”) a latin *patere* (nyitva lenni) szóból származik, ami kormányzattól kapott kiváltságlevelet jelentett egy művészet gyakorlására (Menell, 1999). Az első szabadalmak még nem a mai értelemben vett szabadalmak voltak, céljuk nem is a másolás elleni védelem, hanem egy termékre vonatkozó monopólium volt (Hall – Harhoff, 2012)¹. A mai értelemben vett szabadalom először Angliában jött létre 1718-ban. A szabadalmaztatás intézménye mára a világ legtöbb országában létezik.

Pakucs és Papanek (2006: p. 162–166.) a hatályos hazai jogi szabályozást és gyakorlatot jól összefoglalva mutatja be a szabadalmaztatás és a szabadalmak jellemzőit: Új találmány, ha még sehol a világon nem került nyilvánosságra, feltalálói tevékenységen alapul, és ha szakember számára nem kézenfekvő. A szabadalmi oltalom terjedelmét a szabadalmi bejelentésben az oltalmat kérő által megfogalmazott igénypontok határozzák meg. E terjedelem döntő fontosságú, ez döntheti el, hogy követtek-e el bitorlást a szabadalom ellen. A feltaláló az, aki a találmányt megalkotta. A szabadalmasnak (a szabadalmi oltalom alatt álló találmány jogosultjának) kizárólagos joga van a találmány hasznosítására, illetve engedélyt adhat erre másnak. A kizárólagos hasznosítási jog alapján a szabadalmas bárkivel szemben felléphet, aki gazdasági tevékenység keretében engedélye nélkül előállítja, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja a találmány tárgyát képező terméket, eljárást vagy az eljárással közvetlenül előállított terméket.

A szabadalmi oltalom a bejelentésben meghatározott országokra vonatkozik. Közvetlen nemzeti bejelentés a világ legtöbb országában tehető. Amennyiben az Európai Szabadalmi Egyezmény tagországaiban (amelyek csaknem azonosak az Európai Unió tagországaival) kívánunk oltalmat szerezni, európai szabadalmi bejelentést érdemes tenni. Ez olyan régiós szabadalom, amely csak akkor érvényes, ha legalább egy tagországban érvényesítette van az oltalom. A szabadalom csak a megjelölt konkrét ország(ok)ban lesz érvényes. A PCT Egyezmény (Szabadalmi Együttműködési Szerződés) keretében tett szabadalmi bejelentés segítségével a Föld legtöbb országában oltalmat lehet szerezni. A PCT szabadalmi bejelentési eljárás időben (akár két és fél évvel) szétválasztja a magasabb szabadalmi költségek jelentkezését a fejlesztés kezdeti stádiumától, illetve az oltalom kezdőnapjától.

A feltárási elmélet értelmében a szabadalommal járó kizárólagos jogok fejében a bejelentést követő 18 hónapon belül a szabadalmi leírás teljes szövegét nyilvánosságra kell hozni. A társadalom számára ez olyan tudást jelent, amely különben titokban maradna, vagy csak később kerülne nyilvánosságra.

A szabadalmi rendszer innovációra és társadalmi hasznosságra gyakorolt hatása nehezen ragadható meg. Számos pozitív és negatív hatás eredőjeként adódik, amelyek összegzése komoly kihívás a kutatók számára. Mazzoleni és Nelson (1998) alapján a szabadalmi rendszer potenciális előnye lehet (i) az innovációs tevékenység ösztönzése, (ii) az innovációk megvalósításának és piacra vitelének elősegítése (különösen abban az esetben, amikor az innovátor nem rendelkezik az ehhez szükséges képességekkel vagy motivációval), (iii) az innovációk közzétételének elősegítése (ami így segítheti az innováció elterjedését és a hasonló innovációval foglalkozók tevékenységét), valamint esetenként (iv) egyes új, nagy kifutási lehetőséggel kecsegtető kutatási irányok rendezett fejlesztésének lehetővé tétele (egy „irányító” szabadalom megszabhatja a fejlesztés fő irányvonalait és lehetővé teheti az erőforrások hatékonyabb felhasználását).

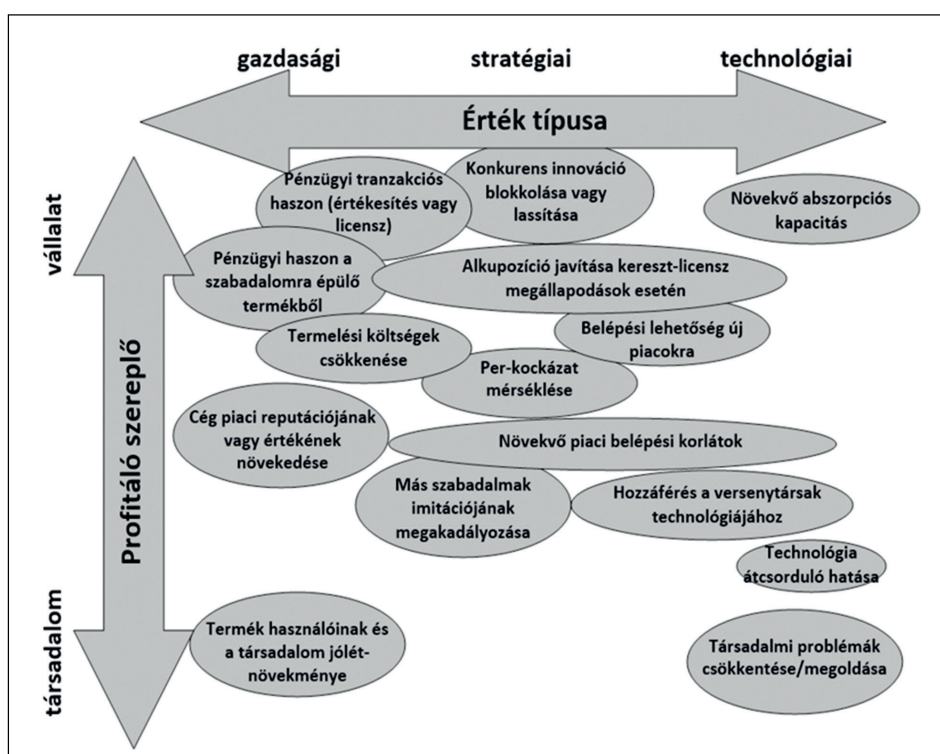
A szabadalmi rendszer potenciális hátrányai, társadalmi költségei lehetnek (i) az időlegesen a társadalmilag optimálisnál magasabb ár és kisebb mennyiség, (ii) bizonyos esetekben a szabadalmi oltalom lejárta után is fennmaradó monopólium, (iii) bizonyos esetekben a verseny és a potenciális új piaci szereplők megjelenésének korlátozása, (iv) a másodlagos (az eredetire épülő) innovációk esetleges késleltetése, (v) a szabadalmi verseny miatti párhuzamos kutatások során elpazarolt erőforrások, (vi) a szabadalmaztatáshoz kapcsolódó költségek, erőforrások, valamint (vii) a mások szabadalmának esetleges megsértése miatti perek és perkockázat. Mazzoleni és Nelson felsorolásán túl további társadalmi költség lehet a szabadalmi intézményrendszer működtetésének költsége.

Frietsch és társai (2010) az alábbi ábrán pozitív szemléletben, kiválóan mutatja be a szabadalmak hatásának köszönhető értéknövekmény lehetséges típusait. A vertikális tengelyen a szabadalmak hasznosságát a szabadalmas vállalat és a társadalom vonatkozásában ábrázolja. A horizontális tengelyen a szabadal-

mak előnyeit a gazdasági, stratégiai és technológiai előnyök szerinti bontásban mutatják be. A lehetséges értékteremtés számos eleme az összes érintett számára előnyt jelent, ilyen például a társadalmi problémák megoldása. A szabadalmaknak viszont számos olyan lehetséges előnye is van, amely bár a szabadalmas vállalatnak előnyt, a versenytársak vagy a társadalom számára viszont hátrányt jelent. Ilyen például a versenytársak innovációs tevékenységének blokkolása vagy késleltetése. Látható, hogy a külső érintettek számára hátrányos tevékenység leginkább a szabadalmak stratégiai célú felhasználása esetén keletkezhet. Fontos kiemelni, hogy amennyiben a szabadalmas vállalat számára a szabadalmi oltalom összességében előnyt jelent, akkor azt nagy valószínűséggel igénybe fogja venni, a teljes társadalmi hatás figyelembevételével (1. ábra).

1. ábra

A szabadalmak hasznosságának típusai

Forrás: saját szerkesztés. Frietsch és társai (2010. p. 10. alapján)

A szellemi tulajdon kiaknázásának alternatív megközelítései

Az állam szabályalkotói tevékenysége meghatározza a szellemi tulajdonjogokat, valamint azok oltalmának módjait. Számos szereplő azonban alternatív módokon is hasznosítja szellemi tulajdonát. Ezek közül a globáli-

san nyitott innovációs modell, az innovációk közkinccsé tétele, valamint a szabadalmi brókeri tevékenység bírnak nagyobb jelentőséggel.

A globálisan nyitott innováció elmélete („open innovation”) Chesbroughtól származik. Definíciója szerint ez „a tudás olyan szándékos be- és kiáramlása, amely felgyorsítja a belső innovációt és kiterjeszti az innováció külső piacait” (Chesbrough, 2006: p. 1.). A cégek számára innovációik fejlesztése során ajánlott a külső és belső ötletek együttes alkalmazása. A cégek számos olyan szabadalommal rendelkeznek, amelyek egyáltalán nem kerülnek hasznosításra, vagy csak marginális értékkel bírnak. A globálisan nyitott innováció szellemében ezeket célszerű a belső és külső innovációs kapacitás felhasználásával ígéretes új tevékenységek megkezdése érdekében hasznosítani vagy értékesíteni. A globálisan nyitott innovációs modell a szabadalmak nagyságrendileg jobb hasznosításával jár együtt, és új fejlődési irányokat nyithat meg (Chesbrough, 2012).

A saját gazdasági alkalmazás helyett, vagy amellett, az innovációk közkinccsé tételének régre visszanyúló hagyománya van. Benjamin Franklin szándékosan nem szabadalmaztatta kályháját, hogy annak minél gyorsabb elterjedését támogassa. Röntgen és a Curie házaspár a közérdekre hivatkozva szintén lemondtak találmányaik gyakorlati alkalmazásainak szabadalmaztatásáról. Az IBM 2005-ben felszabadította egy mintegy 500 szabadalmából álló portfólióját, közkinccsé téve azokat (Bendzsel, 2006).

Bobrovsky (2008) kifejti, hogy a közkinccsel kapcsolatos korábbi negatív, statikus szemléletet felváltották a pozitív, proaktív megközelítések. Ezek a közkinccset szellemi aranybányának, a szellemi tulajdon domináns és dinamikusan bővülő közösségi dimenziójának tekintik, és ennek hasznosítására buzdítanak. A közkinccs elérhetőségét, hasznosíthatóságát az internet drámai módon megnövelte. A folyamat éppen csak elkezdődött, de lehetséges, hogy radikálisan átformálja a vállalatok szellemi tulajdon-menedzsmentjét.

Külön kiemelendő a WBCSD nevű, a fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi szervezet és az IBM kezdeményezésére létrejött ún. „Eco-Patent Commons”. Ez a közkinccsbe helyezett pozitív környezeti hatású szabadalmak gyűjteménye, amely elérhető a szervezet webhelyén. Hoorebeek és Onzivu (2010) szerint a gyűjtemény megmutatja, hogy egy vállalati önkéntes kezdeményezés mindenféle kormányzati vagy társadalmi szabályozás nélkül is képes a szabadalmak fenntarthatóságban játszott szerepét befolyásolni. A pozitív környezeti hatású innovációk a jövőben várhatóan kulcsszerepet fognak betölteni, így kiemelt fontosságú ezek létrehozásának elősegítése és hatékony diffúziójá-

nak támogatása. Az Eco-Patent Commons a vállalatok fenntarthatósága érdekében tett erőfeszítéseinek egyik kiemelkedően hasznos eszköze lehet.

Az elmúlt években olyan szereplők jelentek meg a szabadalmi piacon, amelyek jelentős szabadalmi portfólió létrehozásával, majd annak licencezésével és kereskedelmével foglalkoznak. Ezen cégek egyfelől a szabadalmi perek elkerülésében segítenek ügyfeleiknek, másfelől egyes technológiai megoldások vonatkozásában konszolidálják a szétaprózódott szabadalmi tulajdonjogokat. A szabadalmi brókeri tevékenység megítélése mindeddig kettős. Myhrvold (2010) szerint egyenesen a kockázati tőke mintáját követő találmányi tőke jelenti az innovációk jövőjét. Olyan közösségi piacleret generálhat, ahol az egyes cégek összegyűjtve találhatják meg a számukra fontos szabadalmakat, és a szabadalmi pereketől sem kell tartaniuk. Az egyes szabadalmak megvásárlásából származó kockázat kel- lő porlasztása nyomán az ilyen cégeket intézményi befektetők finanszírozhatják, amelyek e pénzt új, ígéretes találmányok kifejlesztésébe fektetnék. A koncepció komolyságát mutatja, hogy az Intellectual Ventures nevű cég a közelmúltban például több mint ötmilliárd USD-forrást volt képes összegyűjteni ilyen célokra. A hasonló tevékenységgel foglalkozó RPX Corporation olyan neves ügyfelekkel büszkélkedhet, mint például a Cisco, Google, Nokia, Samsung stb.

Vardi (2011) véleménye szerint ezek a cégek nem tudják beváltani a hozzájuk fűződő reményeket, és végül csupán az általuk kezdeményezett szabadalmi perekből lesznek kénytelenek megélni.

A szabadalomhoz kapcsolódó elméletek

A szabadalmak és általánosságban a szellemi tulajdon oltalmának filozófiája azon alapul, hogy a monopólium képes az innováció ösztönzésére. A legtöbb korai elmélet azzal foglalkozott, hogy szükséges-e az államnak a szellemi tulajdont oltalmazni. Miután ebben megegyezésre jutottak, a figyelem már inkább a konkrét szabályok és intézmények kialakítására terelődött.

Adam Smith (1776) az innováció és a kereskedelem előmozdítása érdekében igazoltnak látta a korlátozott monopóliumok szükségességét (miközben a monopolista erőfölényt általában hátrányosnak tartotta). Jeremy Bentham (1839: p. 71.) szintén támogatta a szellemi tulajdon oltalmának létrehozását. Részletesen kifejtette, hogy az innovátorok és az innováció másolók milyen eltérő fix költségekkel szembesülnek: „Amit valaki feltalál, azt az egész világ lemásolhatja. A törvény segítsége nélkül a feltaláló csaknem minden esetben alulmaradna a piacon a versenytársával szem-

ben, hiszen az bármilyen kiadás nélkül rendelkezhet a találmánnyal. Így képes lehet alacsonyabb áron adni a terméket, mint a feltaláló, aki időt és pénzt ölt az innováció megvalósításába.” *John Stuart Mill* (1862) szintén arra a megállapításra jutott, hogy a szabadalmi monopóliumok jogosak. Szerinte egy átmeneti kizárólagos privilégium jobb, mint egy általános kormányzati díj, mivel így a feltaláló jutalma a találmány fogyasztóinak hasznosságával arányos (*Menell, 1999*).

Pigou (1924) szerint a szellemi tulajdon esetében a közjavak problémájáról van szó. Szerinte a szabadalmi oltalomnak valójában az a célja, hogy a nettó privát határterméket és a nettó társadalmi határterméket egymáshoz közelítse. *Clark* (1927) megerősítette ezt az állítást, megjegyezve, hogy egy olyan rendszer, amely nem teszi lehetővé a feltalálók számára a találmányaik feletti rendelkezést, olyan versengésbe torkollik, ahol a feltalálók inkább egymásra várnak ahelyett, hogy megelőznék egymást a továbbfejlesztések létrehozásában (*Menell, 1999*).

A szabadalmi oltalom későbbi, nagyobb részben már empirikus kutatásokon alapuló elméletei lényegesen ellentmondásosabbak. *Bessen és Meurer* (2008) a szabadalmakkal (és általánosan a szellemi tulajdonjogokkal) kapcsolatos főbb problémákat mutatja be. Kiemelik, hogy a szellemi tulajdon és a (szerintük jól működő) tárgyi javakra vonatkozó tulajdon számos tekintetben különbözik. A tárgyi javak használati joga a szellemi tulajdonjogokkal szemben viszonylag jól elhatárolható. Egy találmányt viszont egyszerre többen használhatnak, és többen léphetnek fel tulajdoni igényekkel is. Egymástól függetlenül az adott technológiát egyszerre akár többen is feltalálhatják, mégiscsak egyvalaki használhatja. Lényeges különbség, hogy a szabadalmas joga, miszerint másokat a találmány alkalmazásából kizárhat, nem egyenértékű azzal, hogy ő maga azt alkalmazhatja. Hiába rendelkezik valaki tehát egy találmánnyal, mégsem használhatja, ha annak részeit más már szabadalmaztatta.

Az oligopólium és a tökéletlen verseny közgazdaságtana az 1930-as éveket megelőző elméleteknél szkeptikusabb képet fest a szellemi tulajdonjog oltalmáról, s megkérdőjelezi ennek szükségességét a feltalálói tevékenység ösztönzéséhez. *Plant* (1934) azzal érvel, hogy sok felfedezés spontán, és ennél fogva szabadalmi oltalom nélkül is bekövetkezik. Állítja továbbá, hogy az első feltaláló időbeli előnye (first-mover advantage), a piaci tökéletlenségek és más tényezők a szellemi tulajdonjogok hiányában is elegendő érdekeltséget szolgáltatnak a feltalálónak találmányuk megalkotásához és piacosításához. *Plant* arra a következtetésre jut, hogy a szabadalmi oltalom túlzott kutatás-fejlesztési (K+F)

beruházásokhoz vezet, ami ugyan szabadalmaztatható felfedezéseket eredményez, ám pazarlóan eltéríti a forrásokat a hasznosabb alternatíváktól (*Menell, 1999*).

Machlup (1958) sokat idézett művében a szakirodalom átvizsgálását követően alapvetően nem látja igazoltnak a szabadalmi oltalom létjogosultságát, ezért további kutatásokra buzdít. Kijelenti, hogy „amennyiben nem létezne a szabadalmi rendszer, a gazdasági hatásairól meglévő jelenlegi tudásunk alapján felelőtlenség lenne ennek bevezetése. De mivel a szabadalmi rendszer régóta létezik, a jelenlegi tudásunk alapján felelőtlenség lenne ennek megszüntetése.” (*Machlup, 1958: p. 80.*)

Az 1960-as évektől a közgazdászok már egyre nagyobb figyelmet fordítottak arra a kérdésre, hogy hogyan kellene alakítani a szellemi tulajdonjogokat ahhoz, hogy azok a leginkább előmozdítsák az innovációs tevékenységet.

Nordhaus (1969) kimutatta, hogy a szabadalmi oltalom optimális időtartamánál az innovációs ösztönzők megegyeznek a monopólium holtteher-vesztésével. Leírja, hogy minél hosszabb a szabadalom optimális élettartama, annál kisebb a szóban forgó termék kereslet-árrugalmassága, így kisebb a találmányból származó, kutatás-fejlesztési költségekhez viszonyított társadalmi haszon (*Menell, 1999*).

Demsetz (1970) véleménye szerint szabadalmak helyett erős szellemi tulajdonjogokra van szükség, és az erőforrások hatékony elosztását a piacra kell bízni coase-i jellegű alkukon keresztül. *Demsetz* szerint ugyanis a szabadalmi közzététel miatt exkluzív jogok a szabadalmakat licencbe vevőknek csak nehezebben garantálhatóak.

Hirshleifer (1971) véleménye szerint az innovátorok a szellemi tulajdon oltalma nélkül is tisztességgel megteremtésére képesek el, ha jogukban áll az információ közzététele előtt a tőkepiacokon az információ hatására bekövetkező változásokra spekulálni (*Menell, 1999*).

A szellemi tulajdon korai statikus modelljei azt feltételezték, hogy a feltalálók elzártan, nem versenyző projektek formájában végzik kutatásaikat, ám a valós innovációs környezet dinamikus. A különböző feltalálók (és cégek) gyakran versengenek az elsőségért, ami szabadalmaztatási versenyt gerjeszt. A legtöbb innováció továbbá nemcsak output, hanem a további innováció inputja is egyben (*Menell, 1999*).

Barzel (1968) igazolta, hogy a feltalálók szabadalomért folytatott versenye az optimálisnál több erőforrást allokál az innovációkra. A szabadalmas monopolista feltaláló viszont, mivel nem kell versenytől tartania, hajlamos az optimálisnál kevesebb innovációra. *Gilbert és Newberry* (1982) kiterjesztette *Barzel* alapmodelljét:

a szerzők rámutattak, hogy a szabadalmasok számára az új technológiák szabadalmaztatása a monopolista hatalom fenntartásának ösztönzője, a cél a potenciális versenytársak piacra lépésének megakadályozása. A rivalizáló verseny szakirodalma a szabadalmi verseny két általános nézőpontját emeli ki. A hatékonysági álláspont szerint a verseny megsokszorozza a költségeket a párhuzamos kutatási költségeken és a decentralizált kutatási programokon keresztül. Miközben a kutatás-fejlesztési erőfeszítések növelik a találmány kifejlesztésének és a szabadalom megszerzésének valószínűségét, a cég csökkenti annak valószínűségét, hogy versenytársai ugyanarra a felfedezésre jussanak (Menell, 1999). Ez azonban túlzott kutatás-fejlesztési beruházásokhoz vezet, ami napjainkban egyre nagyobb problémát jelent.² A hatékonysági nézőpont szerint a szabadalmi verseny hasznos, mivel ösztönzi a beruházási aktivitást, felgyorsítja a beruházási rátát, és így ki-kényszeríti a folyamatos haladást (Menell, 1999).

Bessen és Maskin (2006) modellje (természetesen korlátozó feltételekkel) igazolta, hogy az egyszeri innováció esetében a szabadalmak társadalmilag hasznosak. Amikor viszont az innovációk mind egymásra épülnek, a szabadalmak társadalmi hatása negatív. Ez utóbbi szcenárióban egyébként az eredeti innovátor a továbbfejlesztések járulékos pozitív hatásai révén esetenként szabadalmak nélkül is még több profithoz juthat.

Palmer (1989, 1990) a verseny hatékonyságát hangsúlyozó liberális érveket hoz fel a szellemi tulajdonjogok ellen. Barlow (1994) véleménye szerint a szellemi tulajdonjogok az ötletek interneten keresztüli szabad áramlását fenyegetik (Menell, 1999).

Boldrin és Levine (2009) számos empirikus vizsgálaton alapuló liberális elmélete alapján azt hangsúlyozza, hogy a szabadalmi rendszert meg kell szüntetni, és a piacra kell bízni az erőforrások hatékony elosztását. Szerintük nincs sem elméleti, sem empirikus bizonyíték arra, hogy a szabadalmak eltűnése hátráltatná a technológiai fejlődést. Sőt, ez éppen a tranzakciós költségek csökkenésével járna, amit a szabadalmi rendszer elképzellettől eltérő felhasználásainak megszűnése jelentene. Ezek például a járadékvadászat (rent-seeking)³, a defenzív szabadalmaztatás, és az ezekkel járó gigantikus jogi költségek.

A fentieket összefoglalva tehát a szabadalmak szerepét a XVII–XIX. században a legtöbb kutató pozitívan ítélte meg. Az ipari forradalomban végbement óriási hatékonyságjavulás jelentős részben a feltalálók jogainak oltalma miatt jöhetett létre, akik így részesülhettek találmányuk hasznaiból. A XVII. század előtti rosszul működő európai szerződéses viszonyokhoz képest (amelyeket a királyi és arisztokrata réteg könnyen be-

folyásolhatott, vagy akár figyelmen kívül hagyhatott), valóban óriási lépést jelentett az átmeneti, de jól körülírt monopóliumok létrehozása (Boldrin és Levine [2009], North [1981]). A kutatások alapján a XX. és különösen a XXI. század kihívásainak azonban a szabadalmi rendszer jelenlegi formájában egyre kevésbé tud megfelelni. Az első kritikus publikáció már mintegy 80 éve jelent meg. Az erősödő negatív hangok ellenére a XX. század végéig az innovációk szabadalmi oltalmát lényegesen megerősítették. A XXI. századra azonban egyre kézzelfoghatóbbá váltak a problémák. A szabadalmakkal kapcsolatos összes társadalmi hatás felmérése legfeljebb konkrét, jól körülhatárolható esetekben lehetséges, ami rendkívüli módon megnehezíti a szabadalmi rendszer objektív megítélését. A témakör részletes kutatása nélkül is jól látható, hogy a szabadalmi rendszer egyes részei nem funkcionálnak megfelelően, elég, ha csak az okostelefonok esetében a közelmúltban zajlott szabadalomtörési perekre és az azokban hozott bírósági ítéletekre gondolunk.⁴

Nyilvánvaló, hogy a szabadalmi rendszer jelen formájában csak korlátozottan képes egyes iparágak igényeinek megfelelni (például biotechnológia, információtechnológia), míg elsősorban a gyógyszer- és vegyiparban úgy tűnik, hogy továbbra is betölti alapvető funkcióját. Erre reagálva több országban megkezdődött a szabadalmi rendszer reformja. Az USA-ban 2011-ben módosították a szabadalmi rendszert, a kutatók szerint azonban további, radikálisabb reformokra van szükség (Krakovsky, 2012). Erre reagálva a kormányzat további változtatásokon dolgozik. Európában az egységes szabadalmi rendszer 2014-re tervezett bevezetésétől remélnék javulást.

A szabadalmak kutatásának alapvető irányai

A szabadalmak szerepe az innováció védelmében

A feltalálónak természetesen érdekeben áll találmányuk valamilyen védelme, de ez nem csak szabadalmi oltalommal vagy más szellemi tulajdonjog oltalmi formával (pl. szerzői jogvédelem, használati mintaoltalom, védjegy, formatervezési mintaoltalom stb.) történhet.

Cohen és társai (2000) szerint az innovációk védelmére a cégek jellemzően három különböző stratégiát alkalmazhatnak. Az egyes innovációk jellemzői és a külső tényezők nagyban determinálják az optimális stratégiát.⁵ A két leggyakoribb stratégia a kiegészítő kapacitások és/vagy időbeli előny alkalmazása, valamint az innováció titokban tartása, de a jogi eszközök (köztük a szabadalmak) használatára építő harmadik stratégiát is a vállalatok jelentős része alkalmazza.

Blind és társai (2006) a cégek lehetséges stratégiájára vonatkozóan hasonló eredményre jutnak, szintén azt találják, hogy az innováció védelmében a legfontosabb eszköz az időbeli előny.

A fentiekkel egybecseng Brouwer és Kleinknecht (1999) elemzése. Ők a többi kutatáshoz képest jóval kisebb méretű vállalatokat is vizsgáltak. Eredményeik alapján a cégek mintegy fele egyáltalán nem tartja hasznosnak a szabadalmakat az imitátorok elleni védelemben. A legfontosabb mechanizmus esetükben a versenytársakkal szembeni időelőny.

Csak a nagy cégeket vizsgálva viszont Cohen és társai (2000) kutatása jelentősen eltérő eredményre jut. Esetükben több iparágban már a szabadalmak hatékonysága a legjobb (gyógyszeripar, parfümgyártás, gumi és fa vegyszerek gyártása, csövek és szelepek gyártása, olajipari gépgyártás, sebességváltók és más autóalkatrészek gyártása).

Cohen és társai (2000) szerint az innovációs folyamat szakaszától is függ az innováció védelmének optimális módja. A cégek az innováció első szakaszában leginkább az üzleti titokra alapoznak, de azt követően megpróbálhatják megőrizni a versenyelőnyüket szabadalmak, agresszív marketing, időbeli előny, vagy ezek kombinációja révén. Különböző módszereket egyidejűleg is alkalmazhatnak, amennyiben az innováció több különálló elemből áll. A vegyiparban esetenként az innováció egyes részeire szabadalmi védelmet kérnek, míg más elemeket titokban tartanak (Arora, 1997). Az egyes cégek értékesítési, szolgáltatási és gyártási adottságai, valamint ezek egymásra épülése az időbeli előnnyel együtt alátámasztja Teece (1986) érveit, hogy a szabadalom értéke gyakran nagymértékben függ attól, hogy az azt hasznosító cég milyen képességekkel rendelkezik. Ezt támasztja alá Bessen (2008) kutatása is, aki arra a következtetésre jut, hogy a nagyobb cégek szabadalmi lényegesen értékesebbek, mint a kisebb cékéi.

Cohen és társai (2000) eredményei alapján a szabadalmi oltalom mellőzésére a két legfontosabb ok a szabadalom viszonylag könnyű megkerülhetősége és a tartózkodás a lényegi információk nyilvánosságra hozatalától.

Basberg (1987) szerint a fentiekén túl a bizonytalanság és a találmány elvárt gazdasági élettartama is szerepet játszhat a szabadalmaztatás mellőzésében. Egyfelől főként az új technológiák (mikroelektronika, biotechnológia) esetében gyakori a bizonytalanság, ezért a feltaláló sokszor titokban tartja a felfedezést. Másfelől a szabadalom értéke attól függ, hogy mennyi időre biztosít exkluzív jogokat a gyártáshoz és forgalmazáshoz. Bár a nemzetközileg elfogadott szabadalmi

idő 20 év, az effektív védettség ennél sokkal rövidebb lehet, ugyanis a szabadalommal oltalmazott innováció piacra kerüléséig akár 5-10 év is eltelhet. Ha tehát a termék élettartama jóval hosszabb, mint a szabadalom maximális élettartama, akkor nem érdemes szabadalmaztatni, mert a szabadalmi eljárás során nyilvánosságra kerül a találmány leírása. Legkésőbb a szabadalmi oltalom lejártával pedig bárki szabadon gyárthatja, forgalmazhatja a terméket. A feltaláló ilyenkor jobban jár a találmány titokban tartásával. Ha a termék élettartama sokkal rövidebb, mint a szabadalmi oltalom ideje, akkor is érdemes a felfedezést titokban tartani. Fennáll ugyanis a veszélye, hogy a találmány elavul, még mielőtt a szabadalmat megadnák (Basberg, 1987).

A szabadalmi oltalom komoly jelentőséggel bír az innovációk védelmében, annak ellenére, hogy a vállalatok jellemzően inkább titokban tartják találmányaikat, vagy az időbeli előnyükben bíznak. A szabadalmi oltalom hatékonysága jelentős mértékben függ az innováció iparágától, attól, hogy folyamat- vagy termékinnovációról van szó, valamint a cégmérettől. Az innovációkat nem szabadalmaztató feltalálók leginkább a szabadalom megkerülhetőségétől tartanak, valamint az innováció közzétételét szeretnék elkerülni, esetleg olyan iparágba tartoznak, ahol az innovációk élettartama a szabadaloménál jóval rövidebb vagy hosszabb.

Szabadalmi hajlandóság

A szabadalmi aktivitás az USA-ban, az EU-ban és Japánban az elmúlt évtizedekben folyamatosan, jelentős mértékben növekedett (Mansfield, 1986; Cohen és társai, 2000; Danguy és társai, 2010). Cohen és társai (2000), valamint Bessen és Meurer (2008) szerint a növekedés egyik fő mozgatórugója az volt, hogy az 1980-as és az 1990-es években a fenti országokban a szabadalmi oltalom erősebbé és egységesebbé vált. Másfelől néhol azon dolgok és feltalálók köre is kibővült, amelyek jogosultak lehetnek szabadalmi oltalomra (pl. új életformák, állami laboratóriumok, szoftverek stb.). Blind és társai (2006) szerint további magyarázat lehet, hogy a szabadalmi stratégiák megváltoztak, komplexebbé, átfogóbbá váltak, ami fokozott szabadalmi aktivitással jár. Danguy és társai (2010) szerint a növekedés egy része viszont inkább annak tudható be, hogy a korábbiakkal ellentétben a feltalálók találmányukat egyre inkább globálisan, az USA-ban, az EU-ban és Japánban is szabadalmaztatják.

A szakirodalomban legáltalánosabban használt definíciót Mansfield (1986) alkotta meg, aki a szabadalmi hajlandóságot a szabadalmaztatható innovációk szabadalmazott részeként definiálja. Az empirikus kutatások

alapján ennek mértéke nem egységes, számos külső tényezőtől függ. A kutatások alapján a fejlett országokban a szabadalmi hajlandóság a teljes gazdaságra vetítve mintegy 20-50%-ra tehető (Cohen és társai, 2000; Arundel – Kabla, 1998; Kleinknecht – van der Panne, 2009). Azzal együtt, hogy az értékesebb találmányokat nagyobb arányban szabadalmaztatják (Moser, 2007), ez igen transzparensten mutatja, hogy a szabadalmak komoly előnyt biztosítanak az innovátorok számára.

A szabadalmi hajlandóság iparáganként és az innováció jellegétől függően jelentősen eltér. Általánosságban elmondható, hogy a folyamatinnovációk a külső felek számára nehezebben megfigyelhetők, így könnyebben tarthatók titokban, a szabadalmak ezért esetükben kevésbé hatékonyak, mint a termékinnovációknál. Cohen és társai (2000) felmérésében a szabadalmi hajlandóság 23% a folyamatinnovációk és 35% a termékinnovációk esetében. A szabadalmak szerepe leginkább a gyógyszeriparban és a vegyiparban jelentős, itt a szabadalmi hajlandóság a termékinnovációk esetében 40-50%. A legkevésbé az élelmiszer-ipari, valamint nyomdaipari cégek szabadalmaztatnak, esetükben a szabadalmi hajlandóság 10-20% közötti.

A szabadalmaztathatóság követelményének sok olyan találmány is megfelel, amely alig vagy egyáltalán nem hasznosítható. Mivel a vállalatok az innovációik nagy hányadát szabadalmaztatják, ezért ezek legtöbbször csupán csekély értékű. A kutatások alapján a szabadalmaztatott innovációk értéke lognormális eloszlást követ, a legértékesebb 10% adja az összes innováció értékének mintegy 80-90%-át (Scherer – Harhoff, 2000; Giuri és társai, 2007; Gambardella és társai, 2008).

A fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a szabadalmak az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb jelentőségre tettek szert.

A szabadalmak stratégiai felhasználása

Az elmúlt évtizedekben ugrásszerűen növekedett a szabadalmak stratégiai célú alkalmazása. Hall és Ziedonis (2001) szerint a továbbfejlesztett szellemi tulajdonjog-menedzsment alapjaiban változtatta meg a szabadalmak jelentőségét, amelyek mára a vállalati stratégia részévé váltak.

A szabadalmaztatás újabb keletű stratégiai motivációi igen változatosak lehetnek. Közös vonás azonban, hogy a szabadalmaztatás (az innováció oltalmának jelentősége ellenére) részben függetlenné válik az innováció oltalmának technológiai szükségességétől, a saját K+F befektetések hozamának biztosításától (Blind és társai, 2006).

A szabadalmaztatás hagyományos motivációja a saját innovációk védelme a másolástól. A kutatások

alapján azonban a versenytársak blokkolására irányuló stratégiai motiváció szerepe is jelentős. Offenzív blokkád az, amikor a cégek azért szabadalmaztatnak, hogy megakadályozzák a versenytársakat azok konkurens innovációik használatában. Defenzív blokkád esetében a cégek azt próbálják meggátolni, hogy a versenytársak szabadalmi a cég saját mozgásterét csökkentsék (Arundel – Patel, 2003; Kingston, 2001 idézik Blind és társai, 2006). Ez magában foglalja azt is, hogy egy cég szabadalmak megszerzésével próbálja elkerülni, hogy más vállalatok szabadalomtörölési pert indíthassanak ellene (Arundel és társai, 1995; Cohen és társai, 2000). A szabadalmaztatás további stratégiai motivációja lehet az alkupozíció javítása, nemzetközi piaci terjeszkedés, szakmai hírnév javítása, versenytársak szabadalmi aktivitása miatti kényszer, a K+F személyzet teljesítményének értékelése, valamint a saját innováció elfogadtatása általános szabványként (Blind – Thumm, 2004 idézik Blind és társai, 2006).

Blind és társai (2006) több szabadalmi motiváció fontosságát vizsgálták. A többi kutatás eredményével összhangban azt találták, hogy a legfontosabb a hagyományos szabadalmi motiváció. A legelterjedtebb stratégiai okok az európai és nemzeti piacok biztosítása, valamint a defenzív blokkád voltak. A motivációs tényezőkre faktoranalízis során öt motivációs csoportot azonosítottak. Ezek fontossági sorrendben a következők:

- védelem: védelem a másolás ellen, nemzeti, európai és nemzetközi piacok biztosítása,
- blokkolás: versenytársak blokkolása defenzív és offenzív módon,
- szakmai hírnév: szakmai hírnév javítása, cégérték növelése,
- csere: kooperációs pozíció javítása, jobb hozzáférés a tőkepiachoz, alkupozíció javítása, licencbevétel,
- ösztönzés: alkalmazottak motiválása.

Gambardella és társai (2005) kutatásukban a szabadalmak gyakorlati hasznosításának elmaradását vizsgálták. Ez szerintük esetenként nem csak az innováció alacsony hasznosságától, a szabadalmak elégtelen képességétől vagy a technológiakereskedelmi piac tökéletlenségétől függ. Leginkább a nagyobb cégekre jellemző, hogy sok úgynevezett „alvó szabadalmat” egyszerűen nem hasznosítanak. Végül számos szabadalmat eleve nem akarnak hasznosítani, meglétük csupán stratégiai célokat szolgál. Gambardella és társai kutatása alapján a szabadalmak 36%-a nem kerül hasznosításra. Mivel a mintájuk főként értékesebb szabadalmakból áll, az arány az összes vállalat vonatkozásában ettől magasabb lehet.

A szabadalmak szélsőséges stratégiai alkalmazásával több olyan célból is lehet olyan szabadalom-portfoliót létrehozni, amely megítélése a szakirodalomban inkább negatív.

Sajátos szerepet töltenek be a szabadalmak világában azon szereplők, amelyek jelentős szabadalmi portfoliót állítanak össze, de azok tényleges hasznosítása helyett a piaci szereplők beperléséből próbálnak haszonra szert tenni. E szereplők kissé gúnyos elnevezése a szakirodalomban és a médiában a „szabadalmi troll”.

Főként az egyszerűbb termékekre alapuló iparágak esetében számos helyettesítő, kiegészítő innováció szabadalmaztatása is lehetséges. Ilyenkor a cég a szabadalmaztatott központi innovációja védelmében ezeket is szabadalmaztathatja, hogy a versenytársak lehetőségeit előre leszűkítse. Ezt a szakirodalomban „szabadalmi védőfalnak” („patent fence”) is szokás nevezni. A helyettesítő innovációk lehetnek a központi innováció javított vagy módosított verziói, de ez nem követelmény, mint ahogy az sem, hogy a cég ezeket piacra vigye. Az 1940-es években a du Pont például a nylon több mint 200 helyettesítő termékét szabadalmaztatta, hogy központi innovációját védje (Hounshell – Smith, 1988 idézik Cohen és társai, 2000). Motohashi (2008) Japánban végzett kutatása empirikusan is igazolta a vegyiparban a szabadalmi védőfalak meglétét.

A komplex termékekre épülő iparágakban, mint például a telekommunikáció, a cégek gyakran nem rendelkeznek az összes fontos elem szabadalmával. Itt akár a termék egyetlen részelemére vonatkozó szabadalom is megakadályozhatja a piacra vitelt. A vállalatok ezért inkább megegyezésre törekszenek, a szabadalmakat a tárgyalási pozíció javítására használják. Ezt igazolva Reitzig (2004) európai szabadalmak vizsgálata során azt találta, hogy a komplex termékekre épülő iparágakban az úgynevezett „szabadalmi tömbök” („patent thicket”) a kiegészítő technológiák kereskedésének fórumai. Cohen és társai (2000) szerint a kiterjedt szabadalom-portfoliók pedig azon potenciális új belépők elijesztésére is szolgálnak, akik nem rendelkeznek kellő mennyiségű és minőségű szabadalommal. Blind és társai (2006) kutatása a fentieket empirikusan is igazolta, eredményeik alapján a legtöbbet szabadalmaztató cégek az arányosnál kevésbé törődnek a szabadalombitorlási perek elkerülésével és az alkupozió javításával. Cohen és társai (2000) szerint a szabadalmi tömbök lehetőséget adnak a bennfentes tagoknak a járadékvadászatra. A Texas Instruments például a félvezető-gyártásban meglévő szabadalmait az 1980-as, 1990-es években azok tényleges hasznosítása nélkül csupán arra használta, hogy a félvezetőgyártó cégek profitjából részesedjen.

Aktuális példa a szabadalmi tömbökre például az okostelefon-technológia. A szabadalmi brókeri tevékenységgel foglalkozó RPX Corporation 2011-es tőzsdei beszámolójában megjelent becslése szerint (RPX, 2011), amelyet Chien (2011) is relevánsnak tart, mintegy 250.000 szabadalom vonatkozik csak az okostelefon-technológiákra.

A szabadalmi tömbök azonban nem minden esetben rontják a társadalmi hasznosságot. Galasso és Schankerman (2010) empirikus modelljükben a szabadalombitorlási perek és a szabadalmi tömbök kapcsolatát vizsgálták. Azt találták, hogy a szabadalmi tömbök véleményük szerint segítették a perekben érintett szereplők gyors megegyezését, és így a technológiai fejlődést. A szabadalmi tömbök létjogosultságát hangsúlyozza Merges és Nelson (1990), Scotchmer (1991), valamint Heller és Eisenberg (1998) is. Véleményük szerint amennyiben túl sok cég rendelkezik szabadalommal a technológia egyes részeire, a piacra vitel akár meg is hiúsulhat. A szétaprózódottságból származó hátrányok lehetnek a kumulálódó licenc-díjak, az egyes szabadalmak értékére vonatkozó eltérő értékelések, és az ebből fakadó nézeteltérések, valamint a jelentős tranzakciós költségek. Az új belépők számának korlátozásával a megegyezés és az innováció piaci hasznosításának esélye nő (Cohen és társai, 2000).

A szabadalmak fent bemutatott stratégiai motivációinak társadalmi hasznossága közel sem biztos, hogy pozitív. Általános vélekedés, hogy a szabadalmi rendszer ilyen célú használata csökkenti a versenyt, megemeli az új cégek piacra jutásának költségét, és különösen a KKV-kat érinti hátrányosan.

A szabadalmi közzététel

A szabadalmi oltalom megszerzéséhez szükséges lényegi információk nyilvánosságra hozatala a szabadalmak klasszikus elméletei szerint jelentős mértékben segíti a konkurensok innovációs tevékenységét, és így hozzájárul a technológiai fejlődéshez. Számos kutatás próbálta ezért a közzététel jelentőségét meghatározni.

A szabadalmi dokumentáció a műszaki-gazdasági információk legnagyobb tárháza, mintegy 75 milliányi tétele és a több mint 80%-ban sehol másutt elő nem forduló tartalma miatt (Bendzsel, 2006).

Hall és Harhoff (2012) a szabadalmi közzététel társadalmi hatásának szakirodalmát tekintette át, és arra a következtetésre jutott hogy a szerzők többsége szerint ez komoly hatással bír az innovációk elterjedésére. Hall és Harhoff véleménye szerint ez empirikus úton nincs kellően alátámasztva. A szerzők álláspontja az, hogy a piacra kerülő termékek esetében az innováció jellemzői közzététel nélkül is megvizsgálhatók. Azon innováció

szabadalmaztatása pedig kevésbé valószínű, amelynek közzététele a harmadik félnek jelentős hasznosságot jelentene. Ezen innovációkat a tulajdonosai inkább alternatív módokon védik. Tovább csökkenti a közzététel hasznosságát, hogy a cégek az értékesebb szabadalmaik esetében kulcsfontosságú információkat igyekeznek kihagyni a közzétételből, valamint olyan bonyolult jogi kifejezésekkel próbálják bemutatni az innovációt, hogy az még a szakemberek számára se jelentsen komoly segítséget. Ezért a közzététel csupán alig néhány esetben lehet hasznos. Kivételt képeznek azon iparágak, ahol a termékek csak a fejlesztés késői szakaszában kerülnek piacra (például gyógyszeripar), mert ilyenkor a közzététel a versenytársaknak akár komoly segítséget is nyújthat. A közzététel egy innováció kifejlesztésére irányuló párhuzamos kutatások esetében is hasznos lehet, segítheti a felesleges ráfordítások mértékének csökkenését.

Lemley (2008) szerint bizonyos iparágakban további oka is van annak, hogy nem hasznosítják a szabadalmi közzétételeket. A szabadalmi közzétételek vizsgálatára is kiterjedő előzetes iparjogvédelmi vizsgálat jelentős költséggel jár, és gyakran nem is mindig képes az esetenként több ezer releváns szabadalom pontos áttekintésére. Ezen túl, amennyiben esetleg találnának olyan szabadalmat, amelyet megsértenek, akkor egy későbbi szabadalombitorlási per esetén kedvezőbb elbírálásban részesülnek, ha bizonyítani tudják, hogy ezzel nem voltak tisztában. Lemley (2008) szerint a vállalatok számára azért is lehet optimális stratégia mások szabadalmainak figyelmen kívül hagyása, gyakran még a bitorlás tudatában is, mert ilyen perek csak a szabadalmak 1-2%-a esetében indulnak, és jelentős költséggel járnak. Lemley külön kiemeli, hogy ez nem vonatkozik a gyógyszergyártásra, ahol véleménye szerint rendezett viszonyok uralkodnak.

A szabadalmak hatása az innovációra

Több kutatás nem a szabadalmi hajlandóság vizsgálatára irányult, hanem más szempontból közelítette meg a kérdést. Azt a kulcsfontosságú tényezőt próbálták számszerűsíteni, hogy a szabadalmi oltalom nélkül az innovációk mekkora része nem valósulna meg. A szabadalmak deklaráltan legfontosabb célja ugyanis éppen ez, az egyébként meg nem valósuló innovációk létrejöttének elősegítése.

Taylor és Silberston (1973) kismintás felmérésükben azt találták, hogy a gyógyszeriparban a K+F 60%-a, a vegyiparban 15%-a, az elektronikában pedig elenyésző hányada függ a szabadalmi oltalom meglététől.

Mansfield és társai (1981) szintén kismintás kutatásában az innovációk mintegy fele nem került volna bevezetésre szabadalmi oltalom hiányában. Ezen innová-

ciók többsége a gyógyszeriparban valósult meg. Ettől eltekintve viszont a szabadalmi oltalom hiánya az innovációknak csak kevesebb mint 25%-át befolyásolta volna. Összességében a szabadalmi oltalom bár növeli a másolás költségét, de a gyógyszeripar kivételével az innovációk legalább háromnegyede esetében nem nélkülözhetetlen.

Brouwer és Kleinknecht (1999) felmérésükben 19 iparág közül csupán öt olyat találtak, ahol a szabadalmak szerepét legalább a cégek 30%-a kiemelkedően fontosnak vagy kritikus fontosságúnak találta. A legmagasabb értékkel rendelkező gyógyszeripar esetében is csupán 36% az így vélekedő cégek aránya. Általánosságban elmondható, hogy az átlagosnál magasabb szabadalmi hajlandósággal rendelkező iparágakban tevékenykedő vállalatok tartják fontosabbnak a szabadalmak szerepét.

Egyes kutatások szerint tehát a modern technológia vívmányainak jelentős része szabadalmakban testesül meg, másrészt pedig több kutatás támasztja alá, hogy az innovációk jelentős részéhez a szabadalmak nem feltétlenül szükségesek. A látszólagos ellentmondást az oldhatja fel, hogy Mansfield (1986) szerint bár a szabadalmi oltalom a legtöbb iparágban az innovációk védelmének nem elsőrendű módja, a cégek nagy többsége kiegészítésként ezt is alkalmazza. De Rassenfosse (2010) is hasonló következtetésre jut, kutatása alapján a cégek több mint 70%-a akkor is szabadalmaztatja az innovációt, ha egyébként a találmányt titokban tudná tartani. Ennek oka, hogy a szabadalmi oltalom nyújtotta előnyök meghaladják a szabadalmaztatás költségeit. Így tehát racionális az innováció szabadalmaztatása, annak ellenére is, hogy azt szabadalmi oltalom hiányában is megvalósították volna.

Véleményem szerint a fenti kérdések vizsgálata bír a legkiemelkedőbb fontossággal a szabadalmak tekintetében. Az egész szabadalmi rendszer megalkotása azért történt, hogy azon innovátorokat motiválják, amelyek az imitáció miatt értékes innovációkat nem hoznának létre. A fentiek alapján azonban az látható, hogy néhány iparágtól eltekintve a cégek leginkább olyan innovációikra igényelnek szabadalmi oltalmat, amelyeket egyébként is megvalósítottak volna. Némi árnyalja a képet, hogy bár a szabadalmi rendszer esetükben nem éri el fő célját, a szabadalommal járó további előnyök (pl. a szabadalmi közzététel, a technológia licenczésének megkönnyítése, a szakmai hírnév növelése, az innováció újdonságának alátámasztása az üzleti partner felé, a munkavállalók ösztönzése stb.) miatt a társadalmi hasznossága lehet pozitív.

Kevés olyan empirikus felmérés született, amely konkrétan vizsgálta a szabadalmaztatás intézményének

az innovációkra és társadalmi jólétre gyakorolt hatását. Ennek oka, hogy a szakirodalomban lévő kutatások többnyire nagymintás reprezentatív felméréseken alapulnak. Az innovációk jelentős különbözősége nyomán ezekből nehezen lehet általános érvényű megállapításokat tenni. Egyedül Trajtenberg (1990) kutatása volt képes a komputertomográfiai berendezésekre vonatkozó szabadalmak társadalmi hasznát számszerűsíteni. A szabadalmak társadalmi hasznossága ebben az esetben pozitív volt. Ő ezt az iparág messzemenőig részletes adatainak ismeretében, a keresleti görbe becslésével számszerűsítette.

Bessen és Meurer (2008) is leírja, hogy a társadalmi hatások felmérése rendkívül bonyolult, és az ezt számszerűsíteni próbáló kutatások nem vezettek megbízható eredményekre. Ők ezért az egyes cégek esetében vizsgálják a szabadalmi rendszer ösztönző erejét. Számításaik szerint az 1990-es évek végére a vegyipari és gyógyszeripari cégek kivételével az USA-beli tőzsdei cégek szabadalmi rendszerhez kapcsolódó költségei meghaladták az ebből származó hasznukat. A szabadalmi rendszer tehát egyenesen hátráltatja a cégek innovációs tevékenységét. A szabadalmak társadalmi mérlege elméletileg ettől még lehet pozitív, de a helyzet fenntarthatatlan. Fontos leszögezni, hogy Bessen és Meurer (2008) eredményei az USA-ra vonatkoznak, ahol a szabadalmaztatható technológiák köre tágabb. Lehetséges például szoftvekre is szabadalmat igényelni, amelyek megítélése a szakirodalomban egyértelműen negatív. A kutatás eredményei így nem feltétlenül általánosíthatóak a többi országra. Maguk a szerzők is kiemelik a gyógyszeripar és a vegyipar szerepét, valamint a KKV-szektor, mint ahol a szabadalmak kellő ösztönzést jelenthetnek az innovációs tevékenységhez.

Boldrin és Levine (2009) metakutatásában 23 releváns publikációt vizsgált meg. Ezekből csupán kettő esetében találtak pozitív kapcsolatot a szellemi tulajdonjogok erősítése és az innovációs tevékenység között. E két esetben pedig Boldrin és Levine szerint csak a regionális eltolódásból fakadó lokális innovációs növekedés igazolható, globálisan nézve valószínűleg nem fokozódott az innovációs tevékenység. Boldrin és Levine szerint kutatásuk igazolja, hogy a szabadalom nem segíti hatékonyan az innovációt, az átmeneti monopólium költségei messze meghaladják az előnyeit.

Mazzoleni és Nelson (1998) rámutat, hogy a legtöbb kutatás kevésbé fókuszál a szabadalmi rendszer számos előnyére. A kutatások szinte kizárólag meglévő cégek vizsgálatára alapulnak, azok közül is a nagyobb méretűekre. A szabadalmi rendszer azonban jelentős mértékben segítheti a piacra belépő új szereplőket, a

kisebb cégeket vagy a nem vállalati keretben működő intézményeket (pl. egyetemek). Ezek szabadalmak hiányában nem feltétlenül képesek a nagyméretű cégekhez hasonlóan, alternatív módokon oltalmazni az innovációikat. Gyakran az innovációikat sem tudják önállóan megvalósítani. Egy szabadalom birtokában azonban e szereplők könnyebben, kisebb kockázattal, kedvezőbb feltételekkel lehetnek képesek együttműködni másokkal vagy licencbe adni az innovációt, amely így nagyobb valószínűséggel kerül hasznosításra. Szabadalmak hiányában például az USA-ban a biotechnológia iparágban tevékenykedő számos olyan KKV nem jött volna létre, amely így igyekszik biztosítani megterülését vagy tőkét bevonni kutatásaikhoz. Fontos tehát abból a szempontból is megvizsgálni a szabadalmi rendszert, hogy figyelembe vesszük, hogy az innováció keletkezését és a találmány piaci megvalósítását nem feltétlenül egy szereplő végzi. Mazzoleni és Nelson azonban mindezen szempontokat szem előtt tartva sem gondolják, hogy a szabadalmi rendszer további erősítése kívánatos lenne.

Hall és Harhoff (2012) véleménye szerint világosan látszik, hogy a szabadalmi rendszer csak néhány iparágban ösztönzi egyértelműen az innovációt, ennek ellenére a szabadalmakat előnyeik miatt széles körben alkalmazzák. Gambardella és Hall (2006) szerint bár a szabadalmak szerepe az innováció ösztönzésében összességében nem jelentős, de ha egy vállalat versenytársa már rendelkezik ilyenekkel, akkor a vállalat hátrányba kerülhet vele szemben, amennyiben nem él szabadalmi oltalommal. Hall és Harhoff (2012) ezt az egészíti ki, hogy bár a szabadalmak a társadalmi hasznosságot összességében jelentős mértékben nem növelik, az egyes piaci szereplők számára komoly hasznot hoznak. Bár a jelenlegi szabadalmi rendszerről alkotott véleményük alapvetően negatív, szerintük a szabadalmak társadalmi hasznossága a jelenlegi tudásunk alapján nem ítéltető meg egyértelműen. Véleményük szerint a szabadalmi rendszer egyes elemeinek kismértékű változásai is viszonylag nagymértékben befolyásolhatják a társadalmi hasznosságot. A szerzők ezért felhívják a figyelmet a szabadalmi rendszer esetleges reformintézkedéseinek vizsgálatára.

A szabadalmi rendszer mára már az elvileg a rendszer kedvezményezettjei közé tartozó cégek számára sem feltétlenül előnyös. Főként a komplex iparágakban jellemző az, hogy a versenytársak egymás új termékeit (jogosan vagy ingatag lábakon álló érvek alapján) szinte automatikusan saját szabadalmukba ütközőnek tartják, és bíróság előtt kérik kártérítést. Hanula (2012) szerint ez egyes esetekben olyan méreteket ölt, hogy már a vállalatok létét is fenyegeti. Ezek a cégek óriási

összegeket ruháztak már be a szabadalmi portfóliójukba, és ennek megtérülését szeretnék biztosítani. A nagy cégek a szabadalmi fegyverkezéssel ugyan sikeresen kiszorítják a kicsiket a piacról, de az egymás közötti harc a legtöbb résztvevőnél már több energiát és pénzt visz el, mint amennyi hasznot hajt. Egyre többen hajlanak arra, hogy a perekben és felvásárlásoknál röpködő óriási összegeket inkább kutatás-fejlesztésre fordítsák. Ez tipikus patthelyzet, amiben megoldás csak közös megegyezéssel várható. Összefogás hiányában minden szereplő egyéni optimális stratégiája az, ha továbbra is részt vesz a versenyben. Véleményem szerint fontos hangsúlyozni, hogy a vállalatok szabadalmi hajlandósága továbbra is jelentős. Ez azt mutathatja, hogy főként az egyszerűbb termékekre alapuló számos iparágban, számos vállalat számára a szabadalmaztatás megéri.

A szabadalmi rendszer reformja

A szakirodalomban megfogalmazott kritikák és a vállalatok növekvő elégedetlensége részben visszhangra talált. Mind az USA-ban, mind az Európai Unióban megkezdődött a szabadalmi rendszer megreformálása. Az USA-ban 2011-ben el is fogadták a szabadalmi törvény módosítását. Az USA áttért az európai rendszerre, miszerint a szabadalom tulajdonosa annak legkorábbi bejelentője (addig a legkorábbi feltaláló volt, amely nem segítette kellőképpen az innovációk szabadalmi bejelentését). Jaffe és Lerner (2004) javaslata is beépítésre került. Ennek értelmében a szabadalmak megszerzése és érvényesítése előtt lehetőséget kell adni arra, hogy a szabadalmakat a megadásuk előtt ne csak a szabadalmi hivatal, hanem olyanok is megvizsgálhassák, akik az adott témakörben esetleg bővebb információval rendelkeznek. Ezt támogatta Kica és Gronendijk (2011) is, külön kiemelve a nagy bizonytalansággal járó új technológiák (pl. biotechnológia) területét. Az új jogszabály már a szabadalom megítélésének folyamatában, majd azt követően is több ponton lehetőséget biztosít harmadik személyeknek, hogy a szabadalommal vagy a bejelentéssel szemben kifogással éljenek (Venulex, 2011). Egyes vélemények szerint ez azonban nem fogja megoldani a szabadalmaztatás intézményének problémáit, további radikálisabb reformokra van szükség (Krakovsky, 2012).

Erre reagálva 2013 nyarán újabb reformintézkedéseket terjesztettek be. A módosítások leginkább a szabadalmi trollok mozgásterét igyekeznek szűkíteni. Ezt főként a szabadalombitorlási perekben eljáró bírók hatáskörének növelésével, már a per indításakor az alperes felek és a feltételezett bitorlás konkrétabb meghatározásával, valamint a felperesek végső tulajdonosainak kötelező bemutatásával tervezik megvalósítani (Samuels, 2013).

Az Európai Unióban folyamatban van a közös európai szabadalom és bíróság keretfeltételeinek megteremtése, amely egyesítené a jelenleg szétaprózott szabadalmi intézményrendszert, jelentősen javítva annak átláthatóságát és csökkentve a költségeit. A rendszer életbe lépését 2014 elejére tervezik (Clay, 2012). Galasso és Schankerman (2010) kutatása szerint az egységes európai szabadalmi bíróság elő fogja segíteni az európai technológialicenc-megállapodások létrejöttét.

Új-Zélandon az információtechnológiai iparág nyomására egy 2013-as törvénymódosítás értelmében kizárólag szoftverekben megtestesülő innovációkra nem igényelhető szabadalmi oltalom (Mueller, 2013).

A szabadalmi rendszer reformjára egy sajátos megoldást szolgáltatott egy, az Apple és a Google Motorola egysége közötti szabadalombitorlási perben eljáró bíró, Richard Posner. Ő azzal szüntette meg a pert, hogy megkérdőjelezte, hogy a szabadalmaknak egyáltalán ki kell-e terjedniük a szoftverekre vagy a legtöbb más iparágra (Levine, 2012).

A kutatók a jelenleg zajló reformokon túl számos más további intézkedést is javasolnak.

Gallini és Scotchmer (2001) szerint meg kellene adni a lehetőségét annak, hogy ha valaki a szabadalom tulajdonosától függetlenül feltalálta ugyanazt, és ezt bizonyítani is tudja, akkor azt szabadon használhassa. Ez nagyban megnehezítené a rosszindulatú szabadalmi perek indítását, hiszen ekkor a jóhiszemű feltalálót nem lehetne olyan könnyen megbüntetni.

Kingston (2001) szerint a szabadalmakra a K+F ráfordításokkal arányos díjért cserébe kötelezően licenct kellene, hogy adjon a cég az azt igénylőknek (Boldrin – Levine, 2009).

Cornelli és Schankerman (1999), valamint Scotchmer (1999) szerint ismét be kellene vezetni a szabadalmak megújítását, például olyan módon, hogy a 20 éves jogosultsági időszakot több részre bontják, és minden szakasz végén meg kellene azt újítani (Boldrin – Levine, 2009).

Mandel (2005) szerint hasznos lenne, ha a társadalmilag különösen hasznos innovációkat (pl. kiemelkedően pozitív környezeti hatás) az állam megvásárolná, és ezt mindenki számára hozzáférhetővé tenné ingyen, vagy egy bizonyos díj ellenében. Az is megfontolandó, hogy a díj ne csak a K+F ráfordítás, hanem a társadalmi haszon növekedésétől is függjön, még jobban motiválva a feltalálókat ilyen innovációk létrehozására.

Schankerman (1998) szerint a szabadalmak helyett támogatással is meg lehetne oldani a feltalálók érdekeltiségét. Romer (1996, idézik Boldrin és Levine, 2009) szerint a támogatások, a szabadalmakhoz hasonlóan, számos negatív hatással járnak, ezért a támogatandók

körét nagyon szűkre kellene szabni. Ilyen lehet például az innovációban a kutatások szerint kulcsszerepet játszó végzős egyetemi hallgatók támogatása.

Bessen és Meurer (2008) véleménye szerint transzparenssebbé kellene tenni a szabadalmi igénypontokat, és szükség lenne rá, hogy a szabadalmi hivatalok díj ellenében igazolást adjanak ki arról, hogy az innováció nem sért szabadalmat. Az igénypontokat pontosan meg kellene fogalmazni és szigorítani kellene a szabadalmak megítélését. Ezeken túl emelni kellene a szabadalmak fenntartási díját, hogy a sok, viszonylag értéktelen szabadalom kiesésével egyszerűsödjön az iparjogvédelmi vizsgálat.

A fenti javaslatok egy része a gyakorlatba nehezen ültethető át. Különösen problémás egy adott szabadalom vagy innováció értékének meghatározása. Fontos azonban látni, hogy a gyakorlatban (pl. licencek, tranzakciók, bírói gyakorlat) számos példa van erre. Az innovációk mindemellett annyira változatosak, hogy nem is lehet olyan optimális megoldást találni, ami mindegyik társadalmilag kívánatos innováció megvalósításához kellő ösztönzést nyújtana. Ebben a helyzetben nehéz a status quo megváltoztatását elérni, de a reformjavaslatokat mindenképpen fontolóra kellene venni a jelenlegi rendszernél pozitívabb társadalmi hatás eléréséhez.

Boldrin és Levine (2009) szerint a jelenlegi rendelkezésre álló információk alapján a társadalmi hasznosság növelése érdekében fokozatosan meg kellene szüntetni a szellemi tulajdon oltalmát. Véleményük szerint a piaci szereplők már elegendő jogi, gazdasági és üzleti tudást gyűjtöttek össze arról, hogy hogyan védjék meg az innovációikat szabadalmak nélkül is. Az elmúlt ötven év kutatásai alapján szerintük már kevés kétség merülhet fel a szabadalmak káros hatásaival szemben. Ezek megszüntetése semmivel sem lenne kevésbé ésszerű, mint a kereskedelmi vámok és korlátok felszámolása volt ötven évvel ezelőtt, ami a szabad kereskedelem és a globalizáció hatására a társadalmi hasznosság jelentős növekedését eredményezte. A szabadalmak hirtelen megszüntetése valóban jelentős járulékos károkat okozhat, ezért azok fokozatos, több lépésben történő leépítését ajánlják. A szabadalmak érvényességi idejének csökkentése lenne a megfelelő kezdet ehhez. Boldrin és Levine véleménye a szellemi tulajdonjogokról megegyezik azon közgazdászokéval, akik a kereskedelmi korlátozások terén azt a nézetet vallják, hogy bár speciális esetekben bizonyos szintű korlátozások társadalmilag előnyösek lennének, de praktikusabb és hasznosabb a kereskedelmi korlátozások általános megszüntetése.

Boldrin és Levine (2009) szerint bár a szabadalmak hátrányai nyilvánvalóak, azért nem történt még semmi

ezügyben, mert a rendszer relatíve kevés kedvezményezettje folyamatosan és sikeresen lobbizott a status quo mellett. A szabadalmak megszűnésének potenciális nyertesei bár jóval többen és egyre növekvő számban vannak, de a számukra egyenként elérhető nyereség relatíve csekély mértékű.

Összefoglalás

A szabadalmak már több száz éve részét képezik a gazdaságnak. Bár általánosítható konklúziók nem születtek a témában, az empirikus felmérések eredményei alapján állítható, hogy a szabadalmak hasznossága megkérdőjeleződött. A legtöbb kutatás a szabadalmi rendszer jelenlegi működésének megváltoztatását javasolja. A jogalkotók némi késéssel igyekeznek egyes javaslatokat a gyakorlatba átültetni, de a szabadalmi rendszer radikális átalakításáról a mai napig nem döntöttek. A szabadalmi rendszer egyes iparágakban láthatóan relatíve jól funkcionál, más esetekben viszont már a vállalatok működését veszélyezteti. Ezekben az iparágakban a közeljövőben mindenképpen komoly változásra van szükség, amelyet lehet, hogy maguk a vállalatok fognak kikényszeríteni, mint például Új-Zélandon. Az állami szabályozás mellett megjelentek olyan, a szabadalmi rendszeren túlmutató irányzatok is, amelyek jelentős mértékben befolyásolhatják a vállalatok szellemi tulajdon-menedzsmentjét.

A kutatók számára a szabadalmak társadalmi hasznosságának felmérése továbbra is nagy kihívást jelent. A szabadalmak szerepének teljes megértéséhez számos olyan empirikus kutatás megvalósítására van szükség, amely a szabadalmak társadalmi hasznosságra gyakorolt hatásait és (amennyiben lehetséges) ezek eredőjét vizsgálja. A kutatásoknak célszerű a szabadalmak sokfélesége miatt jól behatárolni a vizsgált célcsoportot. A szabadalmak jelenlegi társadalmi hasznosságát valószínűleg az értékesebb szabadalmak vizsgálatával lehet jobban vizsgálni. A gyakorlatban meg nem valósult szabadalmak beható vizsgálata viszont jelentős mértékben hozzájárulhat az innovációk megvalósulását gátló tényezők azonosításához. A szabadalmaztatott innováció értéke nagymértékben függ az azt felhasználó vállalat gazdasági potenciáljától. Érdekes lehet ezért annak vizsgálata is, hogy például a technológiakereskedelmi piac felpörgetésével számos, jelenleg csekély értékű szabadalom, nagyobb vállalatok kezébe kerülve milyen többlethatást generálna. Feltétlenül szükséges a szabadalmi rendszer lehetséges reformjainak kidolgozása, és hatásvizsgálata is. Az intézkedések optimális irányának megválasztása valószínűleg óriási társadalmi hasznosság-növekedést eredményezhet.

Lábjegyzet

- ¹ Az egyik első technológiára vonatkozó szabadalmat Brunelleschi kapta 1421-ben egy márványszállításra tervezett hajóra (Prager, 1946, idézik Hall és Harhoff, 2012). Az első szabadalmi törvényt a Velencei Szenátus alkotta meg 1474-ben (Menell, 1999).
- ² Az Európai Unióban 1990-ről 2000-re megötszöröződött a párhuzamos kutatások, ismételt feltalálások révén elpazarolt források mennyisége, ami 2000-ben körülbelül 100 milliárd eurót tett ki (Palugyai, 2004).
- ³ A járadékvadászatról és annak jelentőségéről bővebben ír Lőrincz (2007).
- ⁴ Erről bővebben ír például Hanula (2012).
- ⁵ Ilyen lehet például az innováció iparága, a meglévő technológia, a termék komplexitása, az innováció sajátosságai, a termelési folyamat jellemzői (pl. a komplex, tőkeigényes, folyamatos termelésre épülő termékek esetében a gyártási kapacitások nagy szerepet kaphatnak), valamint a piaci verseny jellege és intenzitása (pl. az ár és a legújabb technológia alkalmazásának relatív fontossága).

Felhasznált irodalom

- Arora, A. (1997): Patents, Licensing, and Market Structure in Chemicals. *Research Policy*, 26: p. 391–403.
- Arundel, A. – Kabla, I. (1998): What Percentage of Innovations Is Patented? *Research Policy*, 27: p. 127–141.
- Arundel, A. – Patel, P. (2003): Strategic Patenting. Background Report for the Trend Chart Policy Benchmarking Workshop. in: *New Trends in IPR Policy*, 2003
- Arundel, A. – van de Paal, G. – Soete, L. (1995): Innovation Strategies of Europe's Largest Industrial Firms. Results of the Pace Survey for Information Sources, Public Research, Protection of Innovations and Government Programmes. in: *Pace Report, Final Report*. edited by M. MERIT, European, Commission/GD., Telecommunication, I., u.N., d.F. (Eds.). Brussels, GD XIII.: European Commission
- Barlow, J.P. (1994): Rethinking Patents and Copyrights in the Digital Age. *The Framework for Economy of Ideas*: p. 83–97.
- Barzel, Y. (1987): Review of Economics and Statistics. *Optimal Timing of Innovations*, 50: p. 348–55.
- Basberg, B. (1987): Patents and the Measurement of Technological Change: A Survey of the Literature. *Research Policy*, 2–4: p. 131–41.
- Bendzsel, M. (2006): Fátýoltánc a szabadalmi titok körül. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 1. (111.) évfolyam 1. szám, február: p. 8–20.
- Bentham, J. (1839): *A Manual of Political Economy*. New York: G.P. Putnam
- Bessen, J. – Meurer, M.J. (2008): *Patent Failure. How Judges, Bureaucrats, and Lawyers Put Innovators at Risk*. Princeton: Princeton University Press
- Bessen, J. (2008): The Value of Us Patents by Owner and Patent Characteristics. *Research Policy*, 37, No. 5: p. 932–945.
- Bessen, J. – Maskin, E.S. (2006): *Sequential Innovation, Patents, and Innovation*. www.najecon.org
- Blind, K. – Edler, J. – Frietsch, R. – Schmoch, U. (2006): Motives to Patent: Empirical Evidence from Germany. *Research Policy*, 35(5): p. 655–672.
- Blind, K. – Thumm, N. (2004): Interrelation between Patenting and Standardisation Strategies: Empirical Evidence and Policy Implications. *Research Policy*, 33 (10): p. 1583–1598.
- Bobrovsky, J. (2008): *Az Enyém, a Tied és a Miénk a szellemi tulajdonban*
- Boldrin, M. – Levine, D.K. (2009): Does Intellectual Monopoly Help Innovation?. *Review of Law & Economics*, 5, No. 3, December: p. 4–37.
- Bronwyn, H.H. (2006): *Innovation and Diffusion*. in: *The Oxford Handbook of Innovation*. New York: Oxford University Press
- Brouwer, E. – Kleinknecht, A. (1999): Innovative Output and a Firms Propensity to Patent. *An Empirical Investigation*. *Research Policy*, 28: p. 615–624.
- Chesbrough, H. (2006): *Open Business Models*. Cambridge, MA: Harvard Business School Press
- Chesbrough, H. (2012): *Open Innovation. Where We've Been and Where We're Going*. *Research-Technology Management Special Issue: Open Innovation Revisited*, July–August: p. 20–27.
- Chien, C.V. (2011): Predicting Patent Litigation. *Texas Law Review*, Vol. 90: 283: p. 283–329.
- Clark, J.B. (1927): *Essential of Economic Theory*. New York: Macmillan
- Clay, A. (2012): A Unified European Patent Process and a Unified Way of Enforcing It. *Intellectual Property & Technology Law Journal*, 24, No. 6, June
- Cohen, W. – Nelson, R.R. – Walsh, J. (2000): *Protecting Their Intellectual Assets: Appropriability Conditions and Why U.S. Manufacturing Firms Patent (or Not)*. edited by National Bureau of Economic Research. Cambridge, MA.
- Cornelli, F. – Schankerman, M.D. (1999): Patent Renewal and R&D Incentives. *RAND Journal of Economics*, 30 (1999): p. 197–213.
- Danguy, J. – de Rassenfosse, G. – van Pottelsberghe de la Potterie, M. (2010): *The R&D-Patent Relationship: An Industry Perspective*. in: ECARES working paper 2010-038
- de Rassenfosse, G. (2010): *Essays on the Propensity to Patent: Measurement and Determinants*. Ph.D. thesis, Université libre de Bruxelles
- Demsetz, H. (1970): The Private Production of Public Goods. *Law and Economics*, 13: p. 293–306.
- Frietsch, R. – Schmoch, U. – Van Looy, B. – Walsh, J.P. – Devroede, R. – Du Plessis, M. – Jung, T. et al. (2010): *The Value and Indicator Function of Patents*. ISI
- Galasso, A. – Schankerman, M. (2010): Patent Thickets, Courts, and the Market for Innovation. *RAND Journal of Economics*, Vol. 41, No. 3, Autumn: p. 472–503.
- Gallini, N. – Scotchmer, S. (2001): *Intellectual Property: When Is It the Best Incentive System?* *Innovation Policy and the Economy*, Vol. 2, Cambridge: MIT Press

- Gambardella, A. – Harho, D. – Verspagen, B.* (2008): The Value of European Patents. *European Management Review*, 5: p. 69–84.
- Gambardella, A. – Giuri, P. – Mariani, M.* (2005): The Value of European Patents Evidence from a Survey of European Inventors. Final Report of the Patval Eu Project. Contract HPV2-CT-2001-00013
- Gambardella, A. – Hall, B.H.* (2006): Proprietary Versus Public Domain Licensing of Software and Research Products. *Research Policy*, 35, No. 6: p. 875–892.
- Gilbert, R.J. – Newberry, D.M.G.* (1982): Preemptive Patenting and the Persistence of Monopoly. *American Economic Review*, 72 (1982): p. 514–526.
- Giuri, P. – Mariani, M. – Brusoni, S. – Crespi, G. – Francoz, D. – Gambardella, A. – Garcia-Fontes, W. et al.* (2007): Inventors and Invention Processes in Europe: Results from the Patval-Eu Survey. *Research Policy*, 36, No. 8: p. 1107–1127.
- Guellec, D. – van Pottelsberghe, B. de la Potterie* (2001): R&D and Productivity Growth: Panel Data Analysis of 16 Oecd Countries. *OECD Economic Studies* (33): p. 103–125.
- Hall, B.H. – Ziedonis, R.M.* (2001): The Patent Paradox Revisited: An Empirical Study of Patenting in the Us Semiconductor Industry, 1979–1995. *The Rand Journal of Economics* 32 (1): p. 101–128.
- Hall, B.H. – Harhoff, D.* (2012): Recent Research on the Economics of Patents. *National Bureau of Economic Research*
- Hanula, Zs.* (2012): Jöhet a szabadalmi háború vége. http://index.hu/tech/2012/08/26/johet_a_szabadalmi_haboru_vege/. Letöltve: 2012. november 5.
- Heller, M. – Eisenberg, R.* (1998): Can Patents Deter Innovation? The Anticommons in Biomedical Research. *Science*, 28 May 1St: p. 698–701.
- Hirshleifer, J.* (1971): The Private and Social Value of Information and the Reward to Innovative Activity. *American Economic Review*, 61: p. 561–574.
- Hounshell, D.A. – Smith, J.K.* (1988): *Science and Corporate Strategy*. Cambridge: Cambridge University Press
- Inzelt, A.* (2011): Innováció – határok nélkül. Bevezető a tematikus számhoz. *Külgazdaság*, LV. évf. szeptember-október: p. 3–21.
- Iványi, A. Szilárd – Hoffer, I.* (2010): *Innováció a vállalkozásfejlesztésben*. Budapest: Aula Kiadó
- Jaffe, A.B. – Lerner, J.* (2004): *Innovation and Its Discontents: How Our Broken Patent System Is Endangering Innovation and Progress, and What to Do About It*. Princeton University Press
- Kanwar, S. – Evenson, R.* (2003): Does Intellectual Property Protection Spur Technological Change? *Oxford Economic Papers*, 55: p. 235–264.
- Kica, E. – Groenendijk, N.* (2011): The European Patent System: Dealing with Emerging Technologies. *Innovation – The European Journal of Social Science Research*, Vol. 24, Nos. 1-2, March-June: p. 85–105.
- Kingston, W.* (2001): Innovation Needs Patents Reform. *Research Policy*, 30: p. 403–423.
- Kleinknecht, A. – van der Panne, G.* (2009): The Propensity to Patent an Innovation: Comparing Entrepreneurial to Routinized Innovators. TU Delft
- Krakovsky, M.* (2012): Patently Inadequate. *communications of the acm*
- Lemley, M.A.* (2008): Ignoring Patents. *Michigan State Law Review*, Vol.19: p. 19–34.
- Levine, D.* (2012): Judge Who Shelved Apple Trial Says Patent System out of Sync. <http://www.reuters.com/article/2012/07/05/us-apple-google-judge-idUSBRE8640IQ20120705>. Letöltve: 2012. szeptember 13.
- Losoncz, M.* (2008): Az EU-csatlakozás és a magyar kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs stratégia. *Közgazdasági Szemle*, LV. évf., február: p. 169–182.
- Lőrincz, L.* (2007): A járadékszerzés elmélete. *Kormányzás, közpénzügyek, szabályozás* II., no. 1.: p. 105–125.
- Machlup, F.* (1958): An Economic Review of the Patent System. in: *Study of the Sub-Committee on Patents, Trademarks, and Copyrights of the Committee on the Judiciary 85th Congress, Second Session*
- Makó, Cs. – Illésy, M. – Csizmadia, P.* (2013): Measuring Organisational Innovation – The Example of the European Community Innovation Survey (CIS). *Vezetéstudomány*, 44. kötet, május: p. 2–15.
- Mandel, G.N.* (2005): Promoting Environmental Innovation with Intellectual Property Innovation: A New Basis for Patent Rewards. in: *24 TEMP. ENV'T L. & TECH. J.* 51 (2005) (symposium) *Environmental Technology and Innovation*. Temple Law School
- Mansfield, E. – Schwartz, M. – Wagner, S.* (1981): Imitation Costs and Patents: An Empirical Study. *Economic Perspective*, 91: p. 907–918.
- Mansfield, E.* (1986): Patents and Innovation: An Empirical Study. *Management Science*, 32: p. 173–181.
- Mazzoleni, R. – Nelson, R.R.* (1998): The Benefits and Costs of Strong Patent Protection: A Contribution to the Current Debate. *Research Policy*, 27, No. 3: p. 273–284.
- Menell, P.S.* (1999): Intellectual Property: General Theories. in: *Encyclopedia of Law & Economics*
- Merges, R.P. – Nelson, R.R.* (1990): On the Complex Economics of Patent Scope. *Columbia Law Review*, 90: p. 839–916.
- Mill, J.S.* (1862): *Principles of Political Economy* (5th Edn). New York: Appleton
- Moser, P.* (2007): Why Don't Inventors Patent?. in: *NBER Working Paper*, August
- Motohashi, K.* (2008): Licensing or Not Licensing? An Empirical Analysis of the Strategic Use of Patents by Japanese Firms. *Research Policy*, 37, No. 9: p. 1548–1555.
- Mueller, F.* (2013): „Follow-up on New Zealand: patent offices and judges don't interpret patent law like geeks do” *Foss Patents*, <http://www.fosspatents.com/2013/08/follow-up-on-new-zealand-patent-offices.html>, 2013. Letöltve: 2013. szeptember 13.

- Myhrvold, N.* (2010): The Big Idea Funding Eureka!. Harvard Business Review, March: p. 40–50.
- Nordhaus, W.D.* (1969): Invention, Growth and Welfare: A Theoretical Treatise. Cambridge, MA: MIT Press
- North, D.C.* (1981): Structure and Change in Economic History. New York: Norton
- Osman, P.* (2006): Fórum. Tegyük végre tisztába nézeteinket az innovációról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle: p. 108–130.
- Pakucs, J.* (2003): Az innováció hatása a nemzeti jövedelem növekedésére (a GDP-növekedés részarányából az innováció hatása) nemzetközi és hazai elemzés alkalmazásával. Budapest: Magyar Innovációs Szövetség
- Pakucs, J. – Papanek, G.* (2006): Innováció menedzsment. Budapest: Magyar Innovációs Szövetség
- Palmer, T.G.* (1990): Are Patents and Copyrights Morally Justified? The Philosophy of Property Rights and Ideal Objects. Harvard Law and Public Policy, 13: p. 817–865.
- Palmer, T.G.* (1989): Intellectual Property: A Non-Posnerian Law and Economics Approach. Hamline Law Review, 12: p. 261–304.
- Palugyai, I.* (2004): Szabadalomra oktatnak. Népszabadság, 2004. szeptember 16.
- Pigou, A.C.* (1924): The Economics of Welfare (2nd ed). London: Macmillan
- Pitti, Z.* (2008): A hazai vállalkozások demográfiai, teljesítményi és eredményességi jellemzői a 2000–2007. évi innovációs gyakorlat és K+F teljesítmények tükrében. (kutatási összefoglaló). Budapest
- Plant, A.* (1934): The Economic Theory Concerning Patents for Inventions. *Economica*, 1: p. 30–51.
- Prager, F.D.* (1946): Brunelleschi's Patent. *Journal of the Patent & Trademark Office Society*, 28: p. 109.
- Reitzig, M.* (2004): Improving Patent Valuations for Management Purposes—Validating New Indicators by Analyzing Application Rationales. *Research Policy*, 33, No. 6: p. 939–957.
- Romer, P.* (1996): Science, Economic Growth and Public Policy. edited by B. Smith and C. Barfield: Technology, R&D, and the Economy, Brookings Institution and American Enterprise Institute
- RPX Corporation* (2011): Registration Statement (Form S-1) 59 (Sept. 2, 2011), available at <http://ir.rpxcorp.com/secfiling.cfm?filingID=1193125-11-240287&CIK=1509432>, Letöltve: 2012. november 20.
- Samuels, J.* (2013): Momentum Continues on the Hill with Two New Patent Reform Bills. Electronic Frontier Foundation, <https://www.eff.org/deeplinks/2013/07/momentum-continues-hill-patent-reform>, 2013. Letöltve: 2013. szeptember 27.
- Schankerman, M.* (1998): How Valuable Is Patent Protection? Estimates by Technology Field. *RAND Economics*, 29: p. 77–107.
- Scherer, F. – Harhoff, D.* (2000): Technology Policy for a World of Skew-Distributed Outcomes. *Research Policy*, 29, No. 4–5: p. 559–566.
- Scotchmer, S.* (1991): Standing on the Shoulders of Giants: Cumulative Research and Patent Law. *Economic Perspectives*, 5: p. 29–41.
- Smith, A.* (1776): *The Wealth of Nations*. Oxford: Clarendon
- Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala* (2012): Szabadalom. <http://www.sztnh.gov.hu/szabadalom/>. Letöltve: 2012. március 10.
- Taylor, C. – Silberston, Z.A.* (1973): *The Economic Impact of the Patent System*. London: Cambridge University Press
- Teece, D.J.* (1986): Profiting from Technological Innovation: Implications for Integration, Collaboration, Licensing and Public Policy. *Research Policy*, 15: p. 286–305.
- Trajtenberg, M.* (1990): A Penny for Your Quotes: Patent Citations and the Value of Innovations. *The Rand Journal of Economics*: p. 172–187.
- Van Ark, B. – Piatkowski, M.* (2004): Productivity, Innovation and Ict in Old and New Europe. *International Economics and Economic Policy*, 1, No. 2: p. 215–246.
- Vardi, N.* (2011): Trolling for Suckers. *Forbes*, 8/8, Vol. 188, Issue 2
- Venulex, Legal Summaries* (2011): The 2011 Patent Reform Act. in: Jones Day Commentary, 2011

ESZÁMUNK SZERZŐI

Dr. MAKÓ Csaba, egyetemi tanár, Szent István Egyetem; **ILLÉSSY Miklós**, tudományos munkatárs, MTA TK; **Brian MITCHELL**, PhD-hallgató, Szent István Egyetem; **Patrick BOHL**, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem; **DOMICIÁN Máté**, egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem; **FALUD Julianna**, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem; **prof. Dr. BERDE Csaba**, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem; **Dr. habil MÓRÉ Mariann**, főiskolai docens, Debreceni Egyetem; **SZÚCS Gergely**, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. KOVÁCS Zoltán**, egyetemi tanár, Pannon Egyetem; **Dr. KOSZTYÁN Zsolt Tibor**, egyetemi docens, Pannon Egyetem; **Dr. CSIZMADIA Tibor**, egyetemi docens, Pannon Egyetem